

Katarzyna Żukrowska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

GLOBALNA LIBERALIZACJA WYMIANY HANDLOWEJ I PRZEPIYU KAPITAŁU JAKO ETAP W TWORZENIU OPTYMALNEGO OBSZARU WALUTOWEGO

Streszczenie: W artykule opisano stan zaawansowania procesu liberalizacji wymiany handlowej i usług oraz przepływu kapitału w skali globalnej. Ocena ta ma wskazać, jak daleko gospodarka światowa jest od etapu osiągnięcia modelowego stanu określonego jako optymalny obszar walutowy (OCA), który może stanowić podstawę wprowadzenia jednego światowego pieniądza. Pokazana została celowość takiego rozwiązania w oparciu o korelację między otwarciem gospodarki a możliwościami pokonywania luki rozwojowej. W konkluzji podano, że wizja strategiczna dotycząca rozwiązań globalnych przyspieszy decyzje liberalizacyjne regionalne i subregionalnej i globalne, takie jak Runda Dohijska, MAI, FTAA, UE-Mercosur i TAFTA.

Słowa kluczowe: optymalny obszar walutowy, OCA, liberalizacja wymiany handlowej i usług, liberalizacja przepływu kapitału, regionalizm, globalizacja, wzrost, dobrobyt.

W artykule poszukuje się odpowiedzi na kilka pytań: czy możliwe jest stworzenie optymalnego obszaru walutowego w skali globalnej? Jeśli tak, to jaki byłby cel takiego przedsięwzięcia? Czy gospodarka światowa podąża w tym kierunku? Jeśli tak, to jak można ocenić stan zaawansowania takich działań?

Do zadania tych pytań prowokuje koncepcja liberalizacji wymiany handlowej i przepływu kapitału w ramach rozwiązań globalnych i regionalnych. Mają one znaczenie w kontekście moich wcześniejszych opracowań na temat sekwencyjności integracji, liberalizacji, rozwoju itp. Jeśli zakładamy, że świat dąży do wprowadzenia jednej waluty, to postawione pytania są uzasadnione. Do ich sformułowania składają się odpowiedzi, jakie uzyskałam od J. Stiglitz (2008, październik, Warszawa) i J. Ocampo (2008, październik, Meksyk) na temat możliwości wprowadzenia światowej waluty. J. Stiglitz stwierdził, że świat nie jest optymalnym obszarem walutowym. Był zwolennikiem jednej waluty rezerw. J. Ocampo wyraził podobny pogląd.

Oczywiście możemy zastanowić się nad możliwością wprowadzenia jednej waluty rezerw, powstanie jednak pytanie, co mogłoby pełnić rolę takiej waluty. I potraktujmy to pytanie jako wstęp do dalszych rozważań. Zwolenników jednej waluty

światowej jest wielu, ale jeszcze więcej jej przeciwników, których liczba wzrosła po kryzysie 2007+. Zagorzałym zwolennikiem jednej waluty światowej jest R. Mundell. Nie pozostaje on jednak samotny w swych rozważaniach i tworzeniu koncepcji na ten temat. Do grona zwolenników waluty światowej można zaliczyć: K. Rogoffa, J.J. Teunissen, A. Akkermana, J. Rosenberga, P. Krugmana czy W. Cline'a. W Polsce na temat pisał K. Rybiński czy K. Żukrowska.

1. Odpowiedź na pytania dotyczące stworzenia globalnego obszaru walutowego

Odpowiedź na pytania postawione na wstępie tego artykułu wymagają określenia, co rozumie się przez pojęcie globalnego obszaru walutowego. Optymalny obszar walutowy (OOW-OCA¹) czy optymalny regionu walutowy (ORW) to określenie regionu, który dążąc do optymalizacji efektywności prowadzonych działań gospodarczych, umożliwiających porównanie kosztów i zniesienie barier w postaci różnych kursów i zmian ich poziomu, wprowadza jedną wspólną walutę². Obszar taki w oparciu o celowe działania prowadzące do konwergencji gospodarczej, finansowej, instytucjonalnej i prawnej zastępuje narodowe waluty z odrębnymi kursami – jedną wspólną walutą z jednym kursem. Optymalny obszar walutowy stanowi zaawansowany etap integracji, pozwalający stwierdzić, czy dany region jest gotowy do wprowadzenia w miejsce narodowych walut – jednej wspólnej waluty. Na ogół oceny stanu zaawansowania integracji i tworzenia optymalnego obszaru walutowego wskazują, że regiony są dalekie od rozwiązań umożliwiających posługiwanie się wspólną walutą. Testem sprawdzającym stan dojrzałości jest nie tyle realizacja ustalonych wcześniej na zasadach umownych kryteriów konwergencji, ile stabilność własnego kursu, sztywno zakotwiczonego wobec kursu jednej wspólnej waluty, stanowiącej punkt odniesienia.

Optymalny obszar waluty w praktyce przewyższa swą wielkością obszar jednego państwa. Przykładem tego była unia walutowa Beneluksu czy ostatnio UGiW, w której w 2002 r. wprowadzono wspólną walutę w ramach Unii Europejskiej. Unia walutowa została wykorzystana jako oś procesu integracji (oprócz wymiennalności, przejścia przepisów prawnych i instytucji) dwóch państw niemieckich jednoczących się po 3 października 1990 r. Wymienione przykłady działania OCA, a zwłaszcza OCA w ramach UE, to najlepsze studium przypadku pozwalające badać kiedy, na jakich zasadach czy warunkach wprowadzenie wspólnej waluty jest możliwe.

Teoria optymalnego obszaru walutowego jest przypisywana dwóm ekonomistom: Robertowi Mundellowi, którego koncepcję dotyczącą ekonomicznej polityki

¹ OCA – *optimal currency area*.

² I. Zawiślińska, *Optymalny obszar walutowy. Teoria i praktyka na kontynencie amerykańskim*, SGH, Monografie i Opracowania 552, Warszawa 2008.

kursów wymiany i przepływu kapitałowego³ uhonorowano Nagrodą Nobla (1999). Drugim ekonomistą, który zajmował się tym problemem, jest Abba Lerner⁴. R. Mundell opublikował w 1961 r. artykuł, w którym analizował możliwości ograniczenia siły oddziaływania szoku asymetrycznego przez wprowadzenie płynnych kursów oraz zastąpienia narodowych walut w regionie przez walutę wspólną. Takie rozwiązanie również można oceniać jako działanie stabilizujące gospodarke, wymaga bowiem zwielokrotnienia siły oddziaływania szoku, aby skutecznie móc zdestabilizować taką gospodarke, w której skład wchodzi kilka gospodarek narodowych. Warunkiem utworzenia OCA jest zarówno liberalizacja wymiany handlowej i transferu usług, jak i liberalizacja przepływu pozostałych czynników produkcji. Państwa handlujące ze sobą synchronizują swoje cykle gospodarcze, co jest jednym z warunków wprowadzenia wspólnej waluty. Pozostałe to liberalizacja przepływu kapitału i siły roboczej. Pierwsze zadanie jest łatwiejsze niż drugie. W przypadku mobilności siły roboczej można powiedzieć, że jest ona ograniczona ze względu na bariery językowe czy rozwiązania dotyczące systemów zdrowotnych lub emerytalnych. Mobilność kapitału prowadzi do wyrównywania się stóp procentowych (przynajmniej przybliżania się ich poziomów do siebie). Ma to wpływ na zwiększenie porównywalności płac, cen, podatków bezpośrednich i pośrednich⁵.

Stabilność systemu OCA wymaga wprowadzenia rozwiązania, które umożliwiłoby wspólne ponoszenie ryzyka prowadzonych przez państwa polityk fiskalnych, lub jej ścisłej koordynacji. Skuteczność OCA jest tym większa, im bardziej państwa przez stosowanie narodowych polityk gospodarczych, finansowych czy konwergencji zbliżają się do siebie systemowo. Dodatkowym warunkiem sprzyjającym wprowadzeniu wspólnej waluty jest dywersyfikacja produkcji (P. Kenen), jednorodność preferencji, wspólne interesy.

Optymalny obszar walutowy jest pojęciem modelowym, co oznacza, że w formie pełnej, doskonałej, nie występuje nigdzie w gospodarce. Tym samym ani gospodarka USA, ani też UGiW nie są w pełnym tego pojęcia znaczeniu optymalnymi obszarami walutowymi. A jednak mają wspólną walutę i się nią posługują. Można uznać to rozwiązanie za jeden z elementów polityki liberalizacji, pogłębiający jej zakres. Jedna waluta tworzy podstawę do koordynacji podejmowanych działań w ramach gospodarek narodowych, prowadzi do konwergencji parametrów gospodarczych, a co za tym idzie – zmniejsza możliwość negatywnego oddziaływania fluktuacji kursów, różnic w poziomie stóp procentowych, głębokich dysproporcji między płacami, poziomem wydajności czy zaopatrzeniem w kapitał i poziomem

³ R.A. Mundell, *A Theory of Optimum Currency Areas*, American Economic Review 1961, No. 51, s. 657-665.

⁴ T. Scitovsky, *Lerner's Contribution to Economics*, „Journal of Economic Literature” Dec. 1984, Vol. 22, No. 4, s. 1555-1556.

⁵ K. Żukrowska, *Identyfikacja impulsów pro wzrostowych w jednolitym rynku wewnętrznym*, [w:] J.L. Bednarzyk, S.I. Bukowski, J. Misala (red.), *Globalne rynki finansowe w dobie kryzysu*, CeDeWu. pl. Wydawnictwa Fachowe, Radom 2009, s. 45-66.

inflacji. W skali globalnej wpływa na wyeliminowanie następstw możliwej aprecjacji czy deprecjacji waluty i wpływu tych zjawisk na konkurencyjność czy otwieranie lub protekcję rynków narodowych. Eliminuje skutki pojawienia się deficytów na rachunkach bieżących. Pozwala porównywać koszty produkcji, sprzyjając niwelacji występujących w tym zakresie różnic.

Jedna waluta światowa to nie tylko korzyści, to również nowe problemy dotyczące rynku kapitałowego, polityk fiskalnych państw, które tą walutą się posługują. To także potrzeba koordynacji polityki finansowej i gospodarczej oraz decyzja dotycząca ilości pieniądza w obiegu, a więc poziomu stopy procentowej, czy decyzji, kto będzie odpowiedzialny za emisję wspólnej waluty, jakie powinny być gwarancje banków itp. Wszystkie decyzje dotyczące wymienionych problemów oznaczają potrzebę utworzenia międzynarodowych, kolegialnych struktur, które stałyby się w sposób reprezentatywny i akceptowalny odpowiedzialne za podejmowane decyzje. Potrzebne byłyby również wspólne zasady kontroli stosowanych polityk i przyjmowanych zobowiązań oraz metody naprowadzania państwa na ścieżkę umożliwiającą realizację przyjętych celów.

Inaczej mówiąc, konieczny jest mechanizm skutecznej kontroli oparty na instrumentach sprawozdawczych i systemie umożliwiającym subordynowanie państw wyłamujących się z przyjętych w systemie reguł. Model wprowadzony w UGiW w postaci Paktu Stabilizacji i Wzrostu funkcję taką spełnia w sposób ograniczony, czego najlepszym dowodem jest przykład Grecji i jej kreatywna rachunkowość⁶, aby zakwalifikować się do UGiW na etapie jej tworzenia, a także kryzys deficytu budżetowego 2010 r.⁷

Czy potrzebne jest utworzenie OCA w skali globalnej? Odpowiedź na to pytanie jest twierdząca, co poprzeć można teoriami na temat wpływu wymiany handlowej na wzrost, efektywność, rozwój i pokonywanie luki rozwojowej. OCA w skali globalnej to podstawa wprowadzenia światowej waluty, a to z kolei eliminuje możliwość występowania szoków asymetrycznych czy spekulacyjnych, co jest możliwe w warunkach mniejszych narodowych rynków, posługujących się narodowymi walutami. Celem globalnego OCA byłoby więc pogłębienie liberalizacji i wprowadzenie wspólnej światowej waluty, co wyeliminowałoby kolejno kilka źródeł braku równowagi w gospodarce światowej: gromadzących się rezerw, skutków fluktuacji kursów, silnych różnic w stopach procentowych, deficytów czy nadwyżek na rachunkach bieżących, czy wreszcie skutków aprecjacji lub deprecjacji kursów.

---

⁶ Grecja była jedynym państwem członkowskim UE, które w 2008 r. nie spełniło kryteriów konwergencji i nie zostało zakwalifikowane do tworzonej UGiW. W 2002 r. Grecja spełniła kryteria konwergencji i dołączyła do UGiW na ostatnim etapie jej tworzenia.

⁷ *Greece's troubles. In search of credibility*, „The Economist”, 6-12 Feb. 2010, s. 27.

2. Od liberalizacji handlu po liberalizację przepływu czynników produkcji

Liberalizacja wymiany handlowej w skali regionalnej i globalnej przy zróżnicowaniu rozwojowym i jego pochodnych w postaci zróżnicowanych kosztów i cen, innowacyjności, zaawansowaniu technologicznym itp. prowadzi do liberalizacji transferu kapitału. Te dwie sfery działania gospodarki są z sobą silnie połączone, wymuszając szereg kroków prowadzących do unifikacji stosowanych rozwiązań. Dotyczy to rachunkowości, instytucji i prawodawstwa. Wcześniej jednak warunkiem przepływu kapitału jest wprowadzenie wymienialności, a ta decyzja opiera się na warunkach zapisanych w statucie MFW w 1944 r. Każdy kraj chcący wprowadzić wymienialność swojej waluty, co warunkuje napływ kapitału do jego gospodarki, musi kierować się w swoich decyzjach w tym zakresie art. VIII MFW. Jest to rozwiązanie wprowadzające podobne zasady do polityki kursowej, gwarantujące określone zachowania podmiotów gospodarczych na rynku finansowym, ale przede wszystkim zwiększające zaufanie do międzynarodowych transakcji.

Można zakładać, że zainteresowanie napływem kapitału z zagranicy jest tym większe, im niższy poziom rozwoju reprezentuje dana gospodarka. Inaczej mówiąc, skłonność do liberalizacji wymiany handlowej i transferu kapitału powinna zwiększać się wraz ze wzrostem zróżnicowania rozwojowego między współpracującymi gospodarkami. Tak jednak nie jest, ponieważ państwa mniej rozwinięte obawiają się dominacji na swoich rynkach firm z rynków wysoko rozwiniętych, konkurencji ich producentów i wykorzystywania swoich przewag, prowadzących do narzucania rozwiązań zgodnych z własnym partykularnym interesem. Taka filozofia jest głęboko zakorzeniona w doświadczeniach z przeszłości okresu kolonialnego, ma również swoich zwolenników wśród teoretyków stosunków międzynarodowych hołdujących koncepcjom realnym lub neorealnym czy koncepcji radykalnych zależności czy neokomunistycznych⁸.

Ważnym warunkiem wzrostu zainteresowania liberalizacją wymiany handlowej i transferu kapitału jest wejście państw wysoko rozwiniętych w fazę rozwoju zwaną postindustrialną. Na ogół jednak większość układów o wolnym handlu jest uzasadniona obroną przed eksportem z ChRL. Należy jednak odróżnić rzeczywiste argumenty od argumentów formowanych przez polityków, w których retoryce protekcja odgrywa ważniejszą rolę niż polityka liberalizacji. Proces ten był silnie stymulowany przez określone wydarzenia, które miały miejsce w gospodarce światowej po drugiej wojnie. Podział dwubiegunowy doprowadził z jednej strony do integracji i rozwoju państw zachodnich, z drugiej zaś prowadził do silnego zróżnicowania rozwojowego i kompromitacji przyjętego systemu i zasad sprawowania władzy oraz działania gospodarki.

---

⁸ K. Mingst, *Podstawy stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 289 i n.

Kolejnym ważnym etapem w tworzeniu obecnego systemu gospodarczego było odejście dolara amerykańskiego od parytetu w złocie 15 sierpnia 1971 r., co przyspieszyło międzynarodowe przepływy kapitału. Proces ten dodatkowo zyskał na dynamice po dwóch kryzysach energetycznych lat 70. (1973 i 1978). W 1987 r. (dwa lata po Plaza Agreement w 1985 r.) Wspólnoty Europejskie przyjęły nowy traktat znany jako Jednolity Akt Europejski. Stworzył on OCA między państwami WE, gdzie cztery swobody rynku wewnętrznego to nic innego jak realizacja wizji OCA, a jeszcze wcześniej modelu skonstruowanego przez B. Balassę. Wykorzystując dynamizm rozpoczętych procesów integracyjnych i dobry klimat dla pogłębiania integracji europejskiej, przyjęto kolejny traktat o powołaniu do życia UE, czyli traktat z Maastricht (1993). W tym dokumencie wyznacza się etapy i warunki wprowadzania unii gospodarczej i walutowej. Równolegle reformuje się politykę budżetową WE⁹.

Duża liczba państw i ich rynki połączone zostały w strefy wolnego handlu¹⁰. Część z nich wprowadziła wspólną politykę handlową. Łącznie powołano do życia dwanaście unii celnych. Nie zawsze jednak prowadzą one wspólną politykę handlową, tak jak ma to miejsce w przypadku UE. Znacznie częściej jest to zapis, który może być użyty w przyszłości w celu podjęcia pewnych działań decydujących o liberalizacji kontaktów handlowych z krajami czy rynkami trzecimi. Na tego typu rozwiązania zwraca uwagę w swoich rozważaniach S. Ostry, podkreślając ich znaczenie dla decyzji liberalizacyjnych w warunkach, kiedy sytuacja będzie im sprzyjała. Praktyka wskazuje, że wiele negocjacji utknęło w miejscu (Mercosur-UE, FTAA, TAFTA czy nawet Runda Dohijska¹¹ rozpoczęta w listopadzie 2001 r.).

Większość rozwiązań to regionalne lub bilateralne umowy o strefach wolnego handlu. W praktyce zawarto umowy o 264 strefach wolnego handlu, z czego 230 działań¹². Oprócz umów regionalnych czy bilateralnych mamy rozwiązania globalne wprowadzone w ramach WTO. Obejmują one rosnącą liczbę państw członkowskich (z 23 do 153), pogłębiają liberalizację przez ograniczanie poziomu stosowanych taryf oraz barier parataryfowych i pozataryfowych, a także wchodzą na nowe obszary liberalizacji. Przykładowo Runda Urugwajska (1986-1994), oprócz liberalizacji w sferze wymiany handlowej zajęła się liberalizacją przepływu kapitału, usług i własności intelektualnej. WTO jest też zaangażowana w ograniczenie pomocy państwa w stymulowaniu konkurencyjności, zajmując się wydatkami publicznymi, subsydiami itp.

Wiele ugrupowań regionalnych wprowadza podobny zakres tematyczny liberalizacji do tej stosowanej w WTO, pogłębiając ją w stosunku do rozwiązań zastosowanych w skali globalnej, gdzie ograniczeniem jest potencjał gospodarek najłabszych pod względem rozwoju. Przykładem takiego rodzaju działania jest ASEAN w układzie ASEAN+3 i ASEAN+5. W listopadzie 2008 r. podjęto tu decyzję o utworzeniu jednolitego rynku wewnętrznego na wzór rozwiązań wprowadzonych w UE, najbardziej zaawansowanym ugrupowaniu integracyjnym.

⁹ K. Żukrowska, *Budżet ogólnej Unii Europejskiej*, WAiP, Warszawa 2009.

¹⁰ Ich podstawą prawną jest art. XXIV statutu GATT z 1994 r., s. 33.

¹¹ Runda ta nosi nazwę rundy rozwoju – DDA – Doha Development Agenda.

¹² www.wto.org.

Liberalizacja wymiany handlowej, usług i transferu kapitału, a także własności intelektualnej odbywa się na różnych zasadach i stan jej jest w różnym stopniu zaawansowany w poszczególnych organizacjach czy regionach.

3. Stan zaawansowania procesu

Proces liberalizacji wymiany handlowej i przepływu kapitału w świecie jest zaawansowany, jednak nadal relatywnie duży obszar nie został pokryty globalnymi rozwiązaniami. Ten obszar obejmuje państwa WNP w Europie Wschodniej i Azji Centralnej oraz Grenlandię w Ameryce Północnej, Somalię, Etiopię, Erytreę, Sudan, Libię i Algierię oraz Saharę Zachodnią w Afryce Północnej, Jemen, Syrię, Iran, Irak i Afganistan na Bliskim Wschodzie, a na Oceanie Atlantyckim Portoryko, a także część wysp – państw na obszarze Oceanu Spokojnego.

Członkostwo w WTO przenosi się na liberalizację wymiany handlowej, usług, własności intelektualnej i przepływu kapitału. Dodatkowo część państw wysoko rozwiniętych to członkowie OECD. W ramach tej organizacji zliberalizowany jest przepływ kapitału. Organizacja ta odeszła od początkowo obowiązującej zasady, że jej członkami są tylko wysoko rozwinięte gospodarki. Pierwszym odstępstwem od tej reguły było przyjęcie do OECD Meksyku. Członkostwo w OECD prowadzi do liberalizacji przepływu kapitału długo-, średnio- i krótkookresowego. Członkostwo Meksyku w OECD w 1994 r. otworzyło drzwi tej organizacji państwom Europy Środkowej i Wschodniej. Obecnie członkami OECD są:

- Członkowie założyciele: Austria, Belgia, Dania, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Islandia, Kanada, Luksemburg, Niemcy, Norwegia, Portugalia, Szwajcaria, Turcja, Wielka Brytania i Włochy.
- Państwa, które dołączyły do tej organizacji później (w nawiasach rok uzyskania członkostwa): Japonia (1964), Finlandia (1969), Australia (1971), Nowa Zelandia (1973), Meksyk (1994), Czechy (1995), Węgry (1996), Polska (1996), Korea Południowa (1996), Słowacja (2000), Chile (2010), Izrael (2010).
- Państwa aspirujące do członkostwa: Słowenia, Estonia, Rosja.

OECD podjęło również decyzję o pogłębieniu współpracy z rynkami wschodzącymi. Wymieniono tu przede wszystkim następujące kraje: Brazylia, ChRL, Indie, Indonezja oraz RPA.

W OECD podjęto w 1995 r. rozmowy na temat wielostronnych negocjacji w sprawie liberalizacji przepływu kapitału, co miało zostać przeprowadzone na podobnych zasadach jak liberalizacja w państwach członkowskich OECD. W 1998 r. przygotowano wstępną wersję porozumienia. W 2002 r. wiele dokumentów dotyczących liberalizacji transferu kapitału zostało podanych do wiadomości publicznej. Negocjacje te, podobnie jak negocjacje w sprawie liberalizacji wymiany handlowej w ramach Doha czy w układach międzyregionalnych, zostały zawieszono.

Na wiosnę 2010 r. liberalizacja może więc zostać oceniona jako zaawansowana i przybliżająca gospodarkę świata do modelu określonego jako OCA¹³. Jednak liberalizacją nie objęto jeszcze wszystkich regionów, państw czy rynków. Z pewnością proces tworzenia OCA wymaga liberalizacji wymiany handlowej, usługami i przepływu kapitału¹⁴. Modelowo liberalizacja przepływu siły roboczej uznana jest za czynnik uelastyczniający rynek w warunkach występowania na nim napięć wynikających ze zróżnicowania rozwojowego. Mając jednak na względzie rozwiązanie, jakie było zastosowane w przypadku połączenia dwóch państw niemieckich w październiku 1990 r., co odbywało się w warunkach silnego zróżnicowania rozwojowego, możemy zakładać, że proces ten nie wymaga pełnej liberalizacji przepływu siły roboczej. Przepływ może być liberalizowany w oparciu o indywidualne umowy bilateralne. Ważniejsza jest w takim przypadku liberalizacja wymiany handlowej i usług oraz przepływu kapitału. Taki cel jest również trudny do osiągnięcia w skali globalnej, jeśli weźmie się pod uwagę trudności, z jakimi proces ten przebiega w ramach jednolitego rynku wewnętrznego UE¹⁵.

Na spotkaniu 11.03.2010 r. w Warszawie były komisarz ds. rynku wewnętrznego UE w latach 1995-2004 Mario Monti powiedział, że jako członek zespołu mędrców będzie doradzał przewodniczącemu J. Barosso, powrót do procesu tworzenia rynku wewnętrznego w UE.

Analiza w *Economic Freedom of the World 2009 Report* wykazuje stopniowy wzrost liberalizacji stosunków gospodarczych w gospodarce światowej. Podkreśla się w niej również ścisłą korelację między oceną otwarcia gospodarki a poziomem dochodów na głowę, a także między otwarciem a napływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych, otwarciem gospodarki a poziomem wykształcenia itp. Na liście państw otwartych znajdziemy grupę państw przodujących w tym procesie, państw, które zdecydowanie awansowały w ostatnich latach, oraz państw, które utrzymują swoją pozycję pod względem otwarcia i protekcji swych gospodarek.

Tabela 1. Rating średniego wskaźnika otwarcia gospodarek narodowych poddawanych analizie w poszczególnych latach

Rok	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000*	2005	2007
Liczba państw	53	70	102	109	113	123	123	130	130
Średni wskaźnik otwarcia dla grupy	4,73	5,27	5,55	5,57	5,87	6,26	6,8	6,66	6,70

* obejmuje okres 2000-2002, a od 2003 – 127 i od 2004 – 130

Źródło: *Economic Freedom of the World 2009 Report*, Economic Freedom Network, s. 14.

¹³ *Meeting Global Challenges*, Working Papers Institute of International Business University of Gdansk, 2008, s. 202-219.

¹⁴ G. Hobor, *From Deindustrialization to Global Economic Integration: How Rust Belt Cities Adapt to the New Economy*, University of Arizona. Dept. of Sociology, Tucson, AZ 85721.

¹⁵ K.A. Kłosiński (red.), *Stany Zjednoczone obrona hegemonii w XXI wieku*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009, s. 121-147.

Do państw skokowo otwierających swe gospodarki w raporcie zalicza się gospodarkę Węgier, Cypru, Kuwejtu czy Korei Płd., a wśród gospodarek afrykańskich Ghanę i Zambię. Do gospodarek najbardziej zamkniętych w 2007 r. można było zaliczyć Zimbabwe (2, 89) oraz Myanmar (3,69). Do gospodarek najbardziej otwartych zaliczyć można Hongkong (8,97), Singapur (8,66), Nową Zelandię (8,30), Szwajcarię (8,19) i Chile (8,14). Na tle tych gospodarek Polska znajduje się na 74. pozycji z (6,74) a Czechy na 54. (7,09), Słowacja na 26. (7,52), podczas gdy Węgry na 38. (7,23). Z gospodarek wysoko rozwiniętych USA znajdują się na 6. (8,06), Wielka Brytania na 9. (7,89), Niemcy na 27. (7,50), Japonia na 28. (7,46), a Francja na 33. (7,43)¹⁶.

Zbliżone wyniki na temat otwarcia gospodarek można również znaleźć w *World Competitiveness Report 2009/2010*¹⁷. Rośnie zainteresowanie problematyką otwarcia gospodarek, skutecznością tego procesu dla przemian, wzrostu oraz restrukturyzacji. Nabiera to szczególnego znaczenia w miarę jak politycy gospodarczy uświadamiają sobie brak skuteczności prowadzonych polityk interwencyjnych. Intensywność konkurencji zyskuje na znaczeniu jako instrument polityczny stosowany przez rządy czy ugrupowania¹⁸.

4. Perspektywy

Od kilku lat można śledzić dwa rodzaje działań na regionalnych rynkach i w relacjach bilateralnych państw lub rynków i państw:

- Z jednej strony wstrzymane są rokowania duże, ważne z punktu widzenia liberalizacji gospodarki światowej (Runda Dohijska, rokowania w ramach MAI – OECD, Mercosur – UE, FTA, TAFTA).
- Z drugiej strony postępuje integracja regionalna i bilateralna, w której ważnym elementem jest obok liberalizacji przepływu towarów również liberalizacja przepływu kapitału.

Brakuje jeszcze wizji całościowej przyszłych stosunków handlowych i kapitałowych w świecie, chociaż istnieje kilka koncepcji: (1) wspólnej waluty rezerw, (2) regionalnych walut, (3) jednej waluty światowej. Część z tych koncepcji wydaje się łatwiejsza do realizacji i z pozoru ma więcej zwolenników, gdyż nie narusza praw suwerennych państw do polityki monetarnej. Jednak koncepcje te po głębszej analizie należy odrzucić. Regionalne waluty nie wyeliminują problemu aprecjacji i deprecjacji oraz ich skutków dla poszczególnych grup gospodarek. Jedna waluta rezerw wywoła przejściowe perturbacje na rynku kapitałowym i nie rozwiąże problemu braku równowagi w bezpieczny sposób, bez destabilizowania finansów

¹⁶ *Economic Freedom of the World 2009 Report*, Economic Freedom Network, s. 10.

¹⁷ *World Competitiveness Report. 2009/2010*, World Economic Forum, Lusanne 2009.

¹⁸ R.O. Keohane, J.S. Nye, *Power and interdependence*, Longman, New York 2001, s. 3. R.O. Keohane, *Power and Governance in a Partially Globalized World*, Routledge, London-New York 2002.

światowych. Jedynym rozwiązaniem jest stopniowe przechodzenie do wspólnej jednej waluty światowej. Wymaga to przybliżenia gospodarki światowej (gospodarek państw, które zainicjują proces) do rozwiązań charakteryzujących OCA¹⁹. Oznacza to cztery swobody²⁰. Doświadczenie UE wskazuje, że trzy swobody wystarczają wstępnie w zupełności. Doświadczenie reunifikacji dwóch państw niemieckich nawet takiego wymogu nie stawiało. Nie ulega jednak wątpliwości, że konwergencja sprzyja gładkiemu przebiegowi takiego procesu. Dołączanie, jeśli je dobrze zorganizować, to dobry warunek wdrażania reform. Czyli odpowiedź jest tu relatywnie prosta. Należy mieć cel, termin jego realizacji (w etapach), ustalić terminy, kto dołącza, kto i jak kontroluje stan dostosowania i ocenia, podając wskazówki, jak osiągnąć zakładany cel. Ponadto konieczne będą ustalenia, kto emituje wspólny pieniądź, w oparciu o jakie decyzje, kto uczestniczy w procedurze podejmowania tych decyzji, a także jak koordynować politykę monetarną i narodowe polityki fiskalne. Inaczej mówiąc, oprócz wizji strategicznej konieczne będą szczegółowe rozwiązania dotyczące jej realizacji i wdrażania. Można zakładać, że taka wizja strategiczna przyspieszy procesy liberalizacyjne w regionach i subregionalnie. Gospodarka świata zbliży się do OCA. Stworzone zostaną warunki dla powszechnego dobrobytu i współpracy. Otwarcie i liberalizacja, długo przygotowywane, lecz niedoprowadzone do finału w formie traktatów lub umów, mogą wraz ze sformułowaniem takiej wizji nabrać dynamiki.

Literatura

- Economic Freedom of the World 2009 Report*, Economic Freedom Network.
- Greece's troubles. In search of credibility*, „The Economist”, 6-12 February 2010.
- Hobor G., *From Deindustrialization to Global Economic Integration: How Rust Belt Cities Adapt To the New Economy*, University of Arizona. Dept. of Sociology, Tucson 2005.
- Keohane R.O., Nye J.S., *Power and Interdependence*, Longman, New York 2001.
- Keohane R.O., *Power and Governance in a Partially Globalized World*, Routledge, London-New York 2002.
- Kłosiński K.A. (red.), *Stany Zjednoczone obrona hegemonii w XXI wieku*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009.
- Meeting Global Challenges*, Working Papers Institute of International Business University of Gdansk, 2008.
- Mingst K., *Podstawy stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Mundell R. A., *A Theory of Optimum Currency Areas*, „American Economic Review” 1961, No. 51.
- Rybiński K., *Globalizacja w trzech odsłonach. Offshoring – globalne nierównowagi – polityka pieniężna*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2007.

¹⁹ K. Rybiński, *Globalizacja w trzech odsłonach. Offshoring – globalne nierównowagi – polityka pieniężna*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2007.

²⁰ K.A. Wojtaszczyk (red.), *Integracja europejska. Wstęp*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006, s. 152-183.

- Scitovsky T., *Lerner's Contribution to Economics*, „Journal of Economic Literature”, Dec., 1984, Vol. 22, No. 4.
- Wojtaszczyk K.A. (red.), *Integracja europejska. Wstęp*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006.
- World Competitiveness Report. 2009/2010*, World Economic Forum, Lusanne 2009.
- Zawiślińska I., *Optymalny obszar walutowy. Teoria i praktyka na kontynencie amerykańskim*, Monografie i Opracowania 552, SGH, Warszawa 2008.
- Żukrowska K., *Budżet ogólny Unii Europejskiej*, WAiP, Warszawa 2009.
- Żukrowska K., *Identyfikacja impulsów pro wzrostowych w jednolitym rynku wewnętrznym*, [w:] J.L. Bednarczyk, S.I. Bukowski, J. Misala (red.), *Globalne rynki finansowe w dobie kryzysu*, CeDeWu.pl. Wydawnictwa Fachowe, Radom 2009.

Źródło internetowe

www.wto.org.

GLOBAL LIBERALIZATION OF TRADE AND CAPITAL TRANSFERS AS A STAGE TOWARDS THE CREATION OF GLOBAL OPTIMAL CURRENCY AREA

Summary: The article describes the advancement of liberalization of trade, services and capital transfers on the global international scale. The evaluation in this area is supposed to indicate how far the world economy is from the model solution ascribed in economic literature as optimal currency area (OCA). Such a stage is considered as a natural foundation for launching single world currency. The article points at the necessity of introduction of such a solution, rooted in the correlation between opening of the economy and possibilities of every market to grow and catch up. In concluding remarks it is said that the strategic vision concerning global solutions will have a meaningful impact on liberalization decisions on the regional, subregional and global scale. Most of the suspended talks will come to final agreements, namely the Doha Round, MAI, FTAA, EU-Mecrosur and TAFTA.